

PATRICK SÜSKIND

Despre iubire și moarte

Traducere din germană de
IONUȚ BUDAȘCU

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

*Dacă nimeni nu încearcă să afle asta
de la mine, știu; dacă însă eu aș vrea
să explic noțiunea cuiva care mă
întreabă, nu știu.**

SFÂNTUL AUGUSTIN, *Confesiuni*

* Sfântul Augustin, *Confesiuni*, ed. a III-a, trad. Gh.
I. Șerban, Humanitas, București, 2007, p. 387 (*n. red.*).

Afirmația Sfântului Augustin despre timp nu e mai puțin valabilă atunci când vorbim despre *iubire*: cu cât ne gândim mai puțin la ea, cu atât ne apare mai firească; dacă însă începem să ne batem capul, dăm de bucluc. Această ciudată situație se confirmă prin aceea că, încă din zorii civilizației, omul-artist și, încă din timpurile lui Orfeu, omul-poet au găsit puține lucruri care să-i preocupe la fel de stăruitor ca iubirea. Căci, după cum bine știm, poeții nu scriu despre lucrurile de care au habar, ci despre lucrurile de care *nu* au habar, iar asta din motive de care n-au habar, dar de care vor, cu orice preț și în fiecare amănunt, să aibă. Acest habar-n-am, acest nu-știu-ce-va-să-nsemne este impulsul primar care le pune în mână condeiul, pana ori lira. (Furia, jalea, exuberanța,

banii etc. sunt absolut secundare.) Dacă lucrurile ar sta altfel, n-ar mai exista poezii, romane, piese de teatru etc., ci doar comunicate oficiale.

Ceva enigmatic pare inherent iubirii, ceva ce nu poate fi cunoscut exact și nici explicat îndestulător. E drept că toate acestea se potrivesc și în cazul Big Bangului sau al stării vremii de peste două săptămâni. Teoria Big Bangului și prognoza meteo îi tulbură însă pe poeți (și publicul lor) cu mult mai puțin decât tot ce ține de iubire. Prin urmare, iubirea e mai mult decât un simplu mister. Se pare că fiecă individ în parte înțelege iubirea drept ceva care-l privește în modul cel mai personal, ca pe o chestiune de cea mai mare însemnătate pentru existența sa, astfel încât nici măcar astrofizicianului, atunci când i s-au aprins călcâiele, nu-i mai pasă câtuși de puțin de originea universului – darămite de vremea de-afară.

Dar oare nu se poate spune același lucru și despre a respira, a mânca sau a bea, despre digestie și defecație? Copil fiind, mi-am pus deseori întrebarea de ce în romane oamenii nu merg

niciodată la toaletă. Nici în basme n-o făceau, nici în opere, piese de teatru, în filme, tablouri sau sculpturi. Una din cele mai importante activități ale omului, care poate fi uneori foarte presantă, ba chiar vitală, era de negăsit în artă. În schimb, aceasta din urmă s-a preocupat constant, cu lux de amănunte și nesfârșite variațiuni, de plăcerile ori suferințele iubirii, de toate tatonările și jocurile ei, la care, credeam eu pe atunci, ar fi putut foarte bine să și renunțe. De ce nu a existat în istoria omenirii un cult al excrementelor, dar a existat, în schimb, un cult al sânilor, al vaginului și al falusului? Acest gând pueril nu e însă într-un totu eronat. Medicul Eriximah din *Banchetul* lui Platon vede în justa umplere și golire a trupului o manifestare a înrâuririi lui Eros nu mai puțin decât în afinitatea dintre două suflete. Dar, între cei șapte cheflii care se întind la vorbă despre esența erosului, Eriximah e cel mai naiv orator. Pentru el, ca om de știință, erosul nu e altceva decât un principiu armonizant, un fel de constantă fizică ce rânduiește lumea, iar asta în toate domeniile

imaginabile, de la agricultură la ritmul anotimpurilor și de la muzică până la sughiț. În zilele noastre, unul de teapa lui ar defini probabil iubirea drept una dintre nenumăratele manifestări ale efectelor enzimelor, hormonilor sau aminoacizilor. Ni se pare banal. Deloc edificator. În plus, nu clarifică mai nimic. Pentru că a defini nu înseamnă a generaliza, ci, dimpotrivă, a mărgini și a delimita universalul. Dacă vrem să vorbim despre iubire, despre care bănuim totuși că e ceva cu totul special, nu ieșim mai câștigați dacă ne spune cineva că ea reprezintă un principiu universal, căruia anotimpurile și aparatul digestiv i se supun în egală măsură. La fel de bine ar putea să ne spună că moartea e un fenomen termodinamic care afectează tot atât de mult o amibă și o gaură neagră din constelația Pegasus; și cu asta n-ar spune nimic.

Se prea poate ca și iubirea să-și aibă propriile aspecte fizice și chimice, mecanice și vegetative; undeva, Stendhal o numește „cristalizare“, în alt loc „o febră“. Iubirea, spune Socrate în

Phaidros, e un delir, a fi îndrăgostit e o boală, o nebunie. Dar, adaugă el, nu un delir nefast, ci, dimpotrivă, cel mai plăcut delir din câte există; totodată, nu avem de-a face cu o boală ce pervertește și, de fapt, nici cu o nebunie omească în sens patologic, ci cu o *mania* inspirată de zei, râvnind la tot ce e divin, o nebunie divină care dă aripi sufletului încorsetat în terestru. Eros însuși nu e un zeu, nu e bun ori rău, frumos sau urât, ci un mare daimon, un mijlocitor între oameni și zei, un pisălog care le inoculează oamenilor dorința de ceea ce le lipsește: frumosul, binele, fericirea, perfecțiunea – toate acestea, atribute divine a căror răsfrângere îndrăgostitul o vede în persoana iubită – și, în cele din urmă, chiar și nemurirea. Eros este „iubirea [...] pentru zămisirea și nașterea întru frumos“, spune Diotima, „cea mai înțeleaptă dintre femei“, despre care vorbește Socrate în *Banchetul*.^{*} Iar această „zămislire și naștere“, cea

^{*} Cf. și Platon, *Banchetul*, ed. a III-a, trad. Petru Creția, Humanitas, București, 2011, pp. 141–142, traducere care nu a fost preluată în contextul de față,

fizic-animalică, mai mult însă cea spirituală, pedagogică, politică, filozofică – pe scurt, tot ceea ce numim noi creativitate –, constituie partea de nemurire ce-i revine omului, întrucât acționează și dăinuie dincolo de moartea lui. Textul spune: „întru frumos“ – un adaos nu lipsit de importanță –, „zămislire și naștere întru *frumos*“, adică de dorul acelor atribute divine care nouă, oamenilor, ne scapă.

În toate acestea persistă un aer tare, a cărui adiere nu s-a domolit în ultimele două milenii și jumătate. De la șlagărul siropos și până la *Fidelio* sau *Flautul fermecat*, de la romanele de tarabă la *Amphytrion* de Kleist, toți cei ce scriu sau cântă acolo încearcă să dea glas convingerii că iubirea e ceva sublim, ceresc, mântuitor; iar termenii în care e cântată sau descrisă au păstrat până în zilele noastre o încărcătură religioasă. Și astfel, iubirea se deosebește suficient de mult de excremente.

din dorința de a reda fidel accentele puse de autorul german (*n. red.*).